

ΕΛΕΝΑ ΦΕΡΡΑΝΤΕ

η απατηλή ζωή
των ενηλίκων

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Μετάφραση ΔΗΜΗΤΡΑ ΔΟΤΣΗ

Η ΑΠΑΘΗΛΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

«Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου».

Εκδόσεις Πατάκη – Ξένη λογοτεχνία

Σύγχρονη ξένη λογοτεχνία – 497

Έλενα Φερράντε, *Η απατηλή ζωή των ενηλίκων*

Elena Ferrante, *La vita bugiarda degli adulti*

Μετάφραση: Δήμητρα Δότση

Υπεύθυνος έκδοσης: Κώστας Γιαννόπουλος

Επιμέλεια-διορθώσεις: Σταυρούλα Αλεξανδροπούλου

Σελιδοποίηση: Αλέξιος Δ. Μάστορης

Σχεδιασμός εξωφύλλου: k2design

Copyright© Edizioni e/o, 2019

Copyright© για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ

(Εκδόσεις Πατάκη), 2020

Πρώτη έκδοση στην ιταλική γλώσσα από τις εκδόσεις Edizioni e/o, 2019

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη,

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2020

Κ.Ε.Τ. Γ985 Κ.Ε.Π. 619/20

ISBN 978-960-16-9000-1

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, 801.100.2665 – ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β΄ ΚΤΕΟ), Τ.Θ. 1213,

570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15 – ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

ΕΛΕΝΑ ΦΕΡΡΑΝΤΕ

Η απατηλή ζωή των ενηλίκων

μυθιστόρημα

Μετάφραση από τα ιταλικά

ΔΗΜΗΤΡΑ ΔΟΤΣΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

I

1

ΔΥΟ ΧΡΟΝΙΑ ΠΡΙΝ ΦΥΓΕΙ από το σπίτι, ο πατέρας μου είπε στη μητέρα μου ότι ήμουν πολύ άσχημη. Τη φράση αυτή την είπε ψιθυριστά, στο διαμέρισμα που είχαν αγοράσει οι γονείς μου, νιόπαντροι ακόμα, στο Ριόνε Άλτο, στο τέρμα της οδού Σαν Τζάκομο ντέι Κάπρι. Τα πάντα –η Νάπολη, το μπλε φως ενός ψυχρού Φεβρουαρίου, τα λόγια εκείνα– πάγωσαν. Εγώ πάλι κατάφερα να ξεγλιστρήσω και εξακολούθω να ξεγλιστρώ ακόμη και τώρα μέσα από αυτές τις γραμμές που θέλουν να αποτυπώσουν την ιστορία μου, ενώ στην πραγματικότητα δεν είναι τίποτα, τίποτα δικό μου, τίποτα που να έχει αρχίσει στ' αλήθεια ή να έχει στ' αλήθεια ολοκληρωθεί: Μονάχα ένα κουβάρι που κανείς, ούτε καν αυτή που ετούτη τη στιγμή γράφει, δεν ξέρει αν περιέχει το σωστό νήμα της αφήγησης ή αν είναι μονάχα ένας συγκεχυμένος πόνος, δίχως λυτρωμό.

2

Αγαπούσα πολύ τον πατέρα μου, σ' όλη του τη ζωή ήταν ένας ευγενής άνθρωπος. Οι εκλεπτυσμένοι τρόποι του ταί-

ριαζαν απόλυτα με το λεπτοκαμωμένο του κορμί, τόσο ντελικάτο που τα ρούχα του έμοιαζαν ένα νούμερο μεγαλύτερα, πράγμα που στα μάτια μου του έδινε έναν αέρα απαράμιλλης κομψότητας. Το πρόσωπό του είχε λεπτά χαρακτηριστικά και τίποτα –τα μεγάλα βαθιά μάτια, η μύτη με το αφεγάδιαστο σχήμα της, τα φουσκωτά χείλη– δεν αλλοίωνε την αρμονία του. Πάντα, μου μιλούσε κεφάτος, όποια κι αν ήταν η δική του ή η δική μου διάθεση, και δεν κλεινόταν ποτέ στο γραφείο του –μια ζωή μελετούσε– αν δε μου εκμαίευε τουλάχιστον ένα χαμόγελο. Περισσότερο απ’ όλα του άρεσαν τα μαλλιά μου, αν και τώρα δυσκολεύομαι να θυμηθώ πότε άρχισε να τα εκθειάζει, ίσως όταν ήμουν δυο τριών χρονών. Το μόνο σίγουρο, πάντως, είναι πως όταν ήμουν μικρή, κάναμε τέτοιου είδους συζητήσεις:

«Τι ωραία μαλλιά, τι ποιότητα, τι φως, μου τα χαρίζεις;»

«Όχι, είναι δικά μου».

«Δείξε λίγη γενναιοδωρία».

«Αν θες, μπορώ να σ’ τα δανείσω».

«Τέλεια, ούτως ή άλλως δεν πρόκειται να σ’ τα δώσω πίσω».

«Αφού έχεις τα δικά σου».

«Από σένα τα πήρα κι αυτά που έχω».

«Δεν είναι αλήθεια, λες ψέματα».

«Δες και μόνη σου. Ήταν πάρα πολύ ωραία και σ’ τα έκλεψα».

Εγώ, στ’ αστεία, κοιτούσα για να βεβαιωθώ, το ήξερα ότι δε θα μου τα έκλεβε ποτέ. Και γελούσα, γελούσα πάρα πολύ, πιο πολύ διασκέδαζα μαζί του παρά με τη μητέρα μου. Ήθελε πάντα κάτι δικό μου, ένα αυτί, τη μύτη μου, το πιγούνι μου, έλεγε ότι ήταν τόσο τέλεια που δεν άντεχε χωρίς

αυτά. Το λάτρευα αυτό το ύφος του, μου αποδείκνυε συνεχώς πόσο απαραίτητη του ήμουν.

Ο πατέρας μου ασφαλώς και δεν ήταν έτσι με όλους. Ορισμένες φορές, όταν κάτι τον απασχολούσε ιδιαίτερα, είχε την τάση να γίνεται νευρικός και να αντιμετωπίζει πολύ λεπτά θέματα με ανεξέλεγκτα συναισθήματα. Άλλες φορές πάλι, ήταν κοφτός και κατέφευγε σε σύντομες φράσεις, απόλυτα ακριβείς και τόσο πυκνές που κανείς δεν μπορούσε να αντικρούσει. Ήταν δύο πατεράδες πολύ διαφορετικοί από εκείνον που αγαπούσα, την ύπαρξη των οποίων είχα αρχίσει να ανακαλύπτω γύρω στα επτά οκτώ μου χρόνια, όταν τον άκουγα να κουβεντιάζει με φίλους και γνωστούς που έρχονταν μερικές φορές στο σπίτι μας και συζητούσαν έντονα για κάποια προβλήματα που δεν καταλάβαινα. Ορισμένες φορές όμως, επειδή η μητέρα μου είχε δουλειά και κλεινόταν κι εκείνη στο δωμάτιό της, εγώ έμενα μόνη μου στον διάδρομο και έπαιζα ή διάβαζα – κατά κύριο λόγο διάβαζα, επειδή ήταν κάτι που έκαναν πολύ συχνά και ο πατέρας και η μητέρα μου, κι εμένα μου άρεσε να κάθομαι μαζί τους. Δεν έδινα σημασία στα λεγόμενά τους, διέκοπτα το παιχνίδι μου ή το διάβασμα μόνο όταν ξαφνικά επικρατούσε ησυχία και ακούγονταν εκείνες οι άγνωστες για μένα φωνές του πατέρα μου. Από αυτό το σημείο κι έπειτα, εκείνος έπαιρνε το πάνω χέρι κι εγώ περίμενα πότε θα τελειώσει η συνάντησή τους για να καταλάβω αν είχε ξαναγίνει ο συνηθισμένος πατέρας μου, εκείνος με τους ευγενικούς και στοργικούς τρόπους.

Το βράδυ που είπε αυτή τη φράση, μόλις είχε μάθει ότι δεν τα πήγαινα καλά στο σχολείο. Ήταν κάτι που συνέβαινε για πρώτη φορά. Από την πρώτη δημοτικού ήμουν πάντοτε καλή μαθήτρια και μόνο τους τελευταίους δύο μήνες είχε

αρχίσει να πέφτει η απόδοσή μου. Οι γονείς μου όμως ήθελαν διακαώς να διαπρέπω στο σχολείο κι έτσι μόλις πήρα τους πρώτους κακούς βαθμούς, ειδικά η μητέρα μου θορυβήθηκε.

«Τι συμβαίνει;»

«Δεν ξέρω».

«Πρέπει να διαβάξεις».

«Μα διαβάζω».

«Και τότε;»

«Κάποια πράγματα τα θυμάμαι και κάποια άλλα όχι».

«Διάβαζε μέχρι να καταλάβεις ότι τα θυμάσαι όλα».

Μελετούσα μέχρι τελικής πτώσεως, όμως τα αποτελέσματα εξακολουθούσαν να είναι απογοητευτικά. Εκείνο το μεσημέρι, μάλιστα, η μητέρα μου είχε πάει να μιλήσει με τους καθηγητές μου και είχε επιστρέψει πολύ απογοητευμένη. Δε με αποπήρε, οι γονείς μου δε με απόπαιρναν ποτέ. Αρκέστηκε απλώς να πει: η πιο δυσαρεστημένη είναι η μαθηματικός, αλλά μου είπε ότι, αν θες, μπορείς να τα καταφέρεις. Ύστερα πήγε στην κουζίνα να ετοιμάσει το δείπνο και στο μεταξύ επέστρεψε και ο πατέρας μου. Από το δωμάτιό μου το μόνο που άκουσα ήταν ότι του μετέφερε συνοπτικά τα παράπονα των καθηγητών και κατάλαβα ότι για να με δικαιολογήσει, επιστράτευσε τις αλλαγές της εφηβείας. Εκείνος όμως τη διέκοψε και μ' ένα ύφος με το οποίο δεν απευθυνόταν ποτέ σ' εμένα –μιλώντας ακόμη και σε ναπολιτάνικα, καθ' όλα απαγορευμένα στο σπίτι μας– εκστόμισε κάτι που σίγουρα δε θα ήθελε να του ξεφύγει:

«Δεν έχει καμία σχέση η εφηβεία. Η φάτσα της έχει αρχίσει να γίνεται ίδια με της Βιττόρια».

Αν ήξερε ότι θα τον άκουγα, είμαι σίγουρη ότι δε θα μιλούσε ποτέ με τέτοιο τρόπο, έναν τρόπο που απείχε μακράν

από τη συνηθισμένη μας χαλαρότητα. Και οι δυο τους νόμιζαν ότι η πόρτα του δωματίου μου ήταν κλειστή, πάντα την έκλεινα, και δε συνειδητοποίησαν ότι ένας από τους δύο την είχε αφήσει ανοιχτή. Κάπως έτσι στα δώδεκά μου πληροφορορήθηκα από τη φωνή του πατέρα μου, πνιχτή από την προσπάθειά του να μιλάει χαμηλόφωνα, ότι σιγά σιγά γινόμουν σαν την αδερφή του, μια γυναίκα η οποία –από τότε που θυμάμαι τον εαυτό μου τον άκουγα να το λέει αυτό– συνδύαζε στην εντέλεια την ασχήμια με την κακία.

Στο σημείο αυτό, θα μπορούσε κάποιος να μου αντιτείνει: μάλλον υπερβάλλεις, ο πατέρας σου δεν είπε κατά λέξη «η Τζοβάννα είναι άσχημη». Είναι αλήθεια, εκ φύσεως δε θα χρησιμοποιούσε πότε τόσο δηκτικές λέξεις. Εγώ όμως βρισκόμουν σε μια πολύ ευαίσθητη φάση της ζωής μου. Εδώ και σχεδόν έναν χρόνο μού είχε έρθει περίοδος, το στήθος μου μεγάλωνε κι αυτό μ' έκανε να ντρέπομαι, φοβόμουν ότι μύριζα άσχημα, πλενόμουν ασταμάτητα, έπεφτα για ύπνο κακοδιάθετη και ξυπνούσα κακοδιάθετη. Η μοναδική μου παρηγοριά εκείνη την εποχή, η μοναδική μου πεποίθηση ήταν ότι εκείνος λάτρευε τα πάντα επάνω μου. Από τη στιγμή που με παραλλήλισε με τη θεία Βιττόρια, ήταν χειρότερο ακόμα κι από το να έλεγε: η Τζοβάννα ήταν κάποτε όμορφη και τώρα έχει ασχημύνει. Το όνομα Βιττόρια αντηχούσε στο σπίτι μου λες και ανήκε σε κάποιο τέρας που στιγματίζε και μίαινε όποιον άγγιζε. Ήξερα ελάχιστα πράγματα για εκείνη, την είχα δει σπάνιες φορές αλλά –κι αυτό είναι το βασικό– το μόνο που μου είχε μείνει από αυτές τις συναντήσεις ήταν απέχθεια και φόβος. Όχι η απέχθεια και ο φόβος που μπορεί να μου προκαλούσε η ίδια με την παρουσία της και μόνο, καμία τέτοια θύμηση δεν είχα. Αυτό που με τρώαζε ήταν η

απέχθεια και ο φόβος των γονιών μου. Ο πατέρας μου ανέκαθεν μιλούσε με σκοτεινά λόγια για την αδερφή του, λες και οργάνωνε ατιμωτικές ιεροτελεστίες που την ντρόπιαζαν, ντροπιάζοντας συνάμα κι όποιον τη συναναστρεφόταν. Η μητέρα μου από την άλλη δεν έβαζε ποτέ στο στόμα της τ' όνομά της και μάλιστα, όποτε ξεσπούσε ο πατέρας μου, εκείνη παρενέβαινε προσπαθώντας να τον ηρεμήσει σαν να φοβόταν μην τον ακούσει η θεία Βιττόρια, όπου κι αν βρισκόταν, και ανέβαινε τρέχοντας με μεγάλες δρασκελιές την οδό Σαν Τζάκκομο ντέι Κάπρι, παρόλο που ήταν μεγάλος και απότομος δρόμος, και κουβαλούσε μαζί της όλες τις αρρώστιες των νοσοκομείων με τα οποία συνορεύαμε, πετούσε μέχρι το σπίτι μας στον έκτο όροφο, έκανε κάρβουνο όλα μας τα έπιπλα εκτοξεύοντας μαύρους κεραινούς από τα μάτια και χαστούκιζε τη μητέρα μου, αν τολμούσε έστω να διαμαρτυρηθεί.

Διαισθανόμουν βέβαια πως πίσω από όλη αυτή την ένταση μάλλον κρυβόταν κάποια ιστορία γεμάτη αδικίες εκατέρωθεν, όμως εκείνη την εποχή δεν ήξερα και πολλά περί των οικογενειακών μας, μα πάνω απ' όλα δε θεωρούσα καν μέλος της οικογένειάς μας αυτή την τρομερή θεία. Ήταν ο μπαμπούλας των παιδικών μου χρόνων, ήταν μια λιπόσαρκη, δαιμονισμένη σκιά, μια αναμαλλιασμένη φιγούρα που παραιμόνευε στις γωνιές του σπιτιού όταν έπεφτε το σκοτάδι. Πώς ήταν λοιπόν δυνατόν να ανακαλύψω έτσι, εντελώς απροειδοποίητα, ότι είχα αρχίσει να της μοιάζω; Εγώ; Εγώ που μέχρι εκείνη τη στιγμή νόμιζα πως ήμουν όμορφη και θεωρούσα, χάρη στον πατέρα μου, ότι θα παρέμενα όμορφη για πάντα; Εγώ που χάρη στις συνεχείς του διαβεβαιώσεις νόμιζα ότι είχα υπέροχα μαλλιά, εγώ που ήθελα να είμαι τόσο αγαπητή από τους άλλους όσο με αγαπούσε εκείνος, όπως

με είχε συνηθίσει εκείνος να βλέπω τον εαυτό μου, εγώ που ήδη υπέφερα επειδή ένωθα ξαφνικά και τους δυο μου γονείς δυσαρεστημένους μαζί μου κι αυτή η δυσαρέσκεια με τάρραζε θολώνοντας καθετί;

Περίμενα ν' ακούσω τι θα πει η μητέρα μου, όμως η αντίδρασή της δε με παρηγόρησε. Παρόλο που μισούσε όλους τους συγγενείς του άντρα της, παρόλο που απεχθανόταν την κουινιάδα της όπως μπορεί να απεχθάνεται κανείς μια σαύρα που σκαρφαλώνει πάνω στο γυμνό του πόδι, δεν αντέδρασε φωνάζοντάς του κατάμουτρα: είσαι τρελός, η κόρη μου δεν έχει καμία σχέση με την αδερφή σου. Αρκέστηκε σ' ένα υποτονικό, συντομότατο: μα τι λες, όχι. Κι εγώ, εκεί στο δωμάτιό μου, έτρεξα να κλείσω την πόρτα για να μην ακούσω τίποτε άλλο. Κι ύστερα έκλαψα σιωπηλά και σταμάτησα μόνο όταν ήρθε ο πατέρας μου –αυτή τη φορά με την καλή του φωνή–, για να μου πει ότι το φαγητό ήταν έτοιμο.

Πήγα στην κουζίνα με τα μάτια στεγνά και, με το βλέμμα καρφωμένο στο πιάτο μου, αναγκάστηκα να ανεχτώ μια σειρά από χρήσιμες συμβουλές για να βελτιώσω τις σχολικές μου επιδόσεις. Κατόπιν επέστρεψα στο δωμάτιό μου παριστάνοντας ότι μελετώ τα μαθήματά μου, ενώ εκείνοι κάθισαν να δουν τηλεόραση. Ένωθα έναν τέτοιο πόνο, που όχι μόνο δεν έλεγε να σταματήσει, αλλά ούτε καν να καταλαγιάσει. Γιατί είχε πει αυτή την κουβέντα ο πατέρας μου, γιατί η μητέρα μου δεν τον αντέκρουσε δυναμικά; Είχαν απογοητευτεί με τους κακούς μου βαθμούς ή μήπως ήταν ήδη θορυβημένοι, ποιος ξέρει εδώ και πόσο καιρό, ασχέτως με το σχολείο; Κι εκείνος, κυρίως εκείνος, είχε προφέρει αυτά τα απαίσια λόγια επειδή άραγε τον είχα προς στιγμήν απογοητεύσει ή μήπως, με το διεισδυτικό βλέμμα του ανθρώπου

που ξέρει και βλέπει τα πάντα, είχε εντοπίσει από καιρό τα χαρακτηριστικά μιας ενδεχόμενης μελλοντικής μου φθοράς, ενός κακού που προχωρούσε και που τον αποκάρδιωνε και που ακόμα κι ο ίδιος δεν ήξερε πώς να φερθεί για να το αποτρέψει; Όλη νύχτα μ' έτρωγε η απελπισία. Το πρωί πείστηκα πως, αν ήθελα να σωθώ, έπρεπε να πάω να δω πώς ήταν πραγματικά η φάτσα της θείας Βιττόρια.

3

Ήταν δύσκολο τόλμημα. Ο πατέρας μου –σε μια πόλη σαν τη Νάπολη, κατοικημένη από οικογένειες με αμέτρητα παρακλάδια, οι οποίες ακόμη και μετά από καβγάδες, ενίοτε αιματηρούς, δεν έκοβαν ποτέ στ' αλήθεια τις μεταξύ τους γέφυρες– ζούσε σε καθεστώς απόλυτης αυτονομίας, λες και δεν είχε συγγενείς εξ αίματος, λες και είχε φυτρώσει από μόνος του στον κόσμο. Εγώ φυσικά είχα συχνές επαφές με τους γονείς της μητέρας μου και τον αδερφό της. Ήταν όλοι τους αξιαγάπητοι, μου έκαναν ένα σωρό δώρα. Και μέχρι που πέθαναν οι παππούδες μου –πρώτα ο παππούς και έναν χρόνο μετά η γιαγιά: αιφνίδιες απώλειες που με είχαν αναστατώσει, η μητέρα μου έκλαψε όπως κλαίγαμε εμείς τα κορίτσια όταν χτυπούσαμε–, μέχρι που ο θείος μου πήγε να δουλέψει κάπου μακριά, βλεπόμασταν συχνά και με μεγάλη χαρά. Για τους συγγενείς του πατέρα μου, από την άλλη, δεν ήξερα σχεδόν τίποτα. Εμφανίζονταν σπανιότατα στη ζωή μου –σε κάποιο γάμο, κάποια κηδεία– και πάντα σ' ένα τόσο ψεύτικα τρυφερό κλίμα, ώστε το μόνο που εισέπραττα ήταν η δυσφορία της επιβεβλημένης επαφής: χαιρέτησε τον παππού,

δώσε ένα φιλάκι στη θεία. Γι' αυτό το σόι, λοιπόν, δεν έτρεφα ποτέ ιδιαίτερο ενδιαφέρον, αν μη τι άλλο επειδή έπειτα από αυτές τις συναντήσεις μας οι γονείς μου ήταν νευρικοί κι ύστερα τις ξεχνούσαν από κοινού, λες και είχαν βρεθεί να συμμετέχουν άθελά τους σ' ένα έργο της κακιάς ώρας.

Θα πρέπει να επισημάνω πως αν οι συγγενείς της μητέρας μου ζούσαν σ' ένα συγκεκριμένο μέρος μ' ένα επιβλητικό όνομα, το Μουσείο –ήταν οι παππούδες του Μουσείου–, το μέρος στο οποίο έμεναν οι συγγενείς του πατέρα μου ήταν απροσδιόριστο, χωρίς όνομα. Για ένα πράγμα ήμουν σίγουρη όμως: για να τους επισκεφτούμε έπρεπε να κατέβουμε, να πάμε κάτω, πολύ κάτω, στα έγκατα της Νάπολης, και το ταξίδι ήταν τόσο μεγάλο, που είχα την αίσθηση ότι εμείς και οι συγγενείς του πατέρα μου μέναμε σε δύο διαφορετικές πόλεις. Πράγμα το οποίο για πολύ καιρό μου φαινόταν αληθινό. Το σπίτι μας βρισκόταν στο πιο ψηλό σημείο της Νάπολης και για να πάμε οπουδήποτε, αναγκαστικά έπρεπε να κατηγορίσουμε τον δρόμο μας. Ο πατέρας και η μητέρα μου κατέβαιναν μετά χαράς μόνο μέχρι το Βόμερο ή, κάπως πιο απρόθυμα, μέχρι το σπίτι των παππούδων μου στο Μουσείο. Οι φίλοι τους έμεναν στην οδό Σουάρεζ, στην πλατεία Ντέλι Αρτίστι, στην οδό Λούκα Τζορντάνο, στην οδό Σκαρλάττι, στην οδό Τσιμαρόζα, δρόμοι που τους ήξερα καλά, μιας και εκεί έμεναν πολλοί συμμαθητές μου. Χώρια που όλοι τους κατέληγαν στο πάρκο Φλοριντιάνα, ένα μέρος που αγαπούσα, εκεί όπου με πήγαινε η μητέρα μου να πάρω αέρα και να με δει ο ήλιος από τότε που ήμουν νεογέννητη ακόμη, εκεί όπου είχα περάσει ευχάριστες ώρες με δυο παιδικές μου φίλες, την Αντζελα και την Ίντα. Μετά από αυτά τα μέρη, που τα κοσμούσαν φυτά, η θέα της θάλασσας, κήποι,

λουλούδια, παιχνίδια και καλοί τρόποι, ξεκινούσε η πραγματική κατηφόρα, αυτή που οι γονείς μου θεωρούσαν ενοχλητική. Για να πάνε στη δουλειά τους, για να κάνουν τα ψώνια τους, για τις υποχρεώσεις κυρίως του πατέρα μου που έπρεπε να μελετάει, να συναντά κόσμο και να κουβεντιάζει, κατέβαιναν καθημερινά, κυρίως με το τελεφερίκ, μέχρι την οδό Κιάια, την οδό Τολέδο, και από εκεί πήγαιναν στην πλατεία Πλεμπισίτο, στην Εθνική Βιβλιοθήκη, στην Πύλη Άλμπα και στην οδό Βενταλιέρι και τη Φορία μέχρι την πλατεία Κάρλο ΙΙΙ, στο σχολείο όπου δίδασκε η μητέρα μου. Και αυτά τα ονόματα τα γνώριζα καλά –οι γονείς μου τα ανέφεραν συχνά πυκνά– αλλά δε συνήθιζαν να με παίρνουν μαζί τους και ίσως γι' αυτό δε μου προκαλούσαν την ίδια ευφορία. Πέρα από το Βόμερο δεν ένιωθα δική μου αυτή την πόλη ή μάλλον όσο περισσότερο περιφερόμασταν στο λεκανοπέδιο, τόσο πιο άγνωστη μου φαινόταν. Ήταν φυσικό λοιπόν αυτά τα μέρη όπου έμεναν οι γονείς του πατέρα μου να αποκτούν στα μάτια μου τα χαρακτηριστικά ενός άγριου και ανεξερεύνητου κόσμου. Αυτά τα μέρη για μένα όχι μόνο δεν είχαν ένα όνομα, αλλά, κρίνοντας από αυτά που άκουγα, επιπλέον μου φαίνονταν δυσπρόσιτα. Κάθε φορά που έπρεπε να πάμε εκεί, οι γονείς μου, που συνήθως ήταν δυναμικοί και καλοδιάθετοι, έμοιαζαν εξαιρετικά κουρασμένοι, εξαιρετικά νευρικοί. Αν και ήμουν μικρή, η έντασή τους, οι στιχομυθίες τους –πάντα οι ίδιες– έχουν εντυπωθεί στο μυαλό μου.

«Αντρέα» έλεγε η μητέρα μου με καταβεβλημένη φωνή «ντύσου, πρέπει να φύγουμε».

Εκείνος όμως συνέχιζε να διαβάζει και να υπογραμμίζει τα βιβλία του με το ίδιο μολύβι με το οποίο έγραφε σ' ένα τετράδιο που είχε δίπλα του.

«Αντρέα, θ' αργήσουμε, θα θυμώσουν».

«Εσύ ετοιμάστηκες;»

«Ναι, είμαι έτοιμη».

«Και η μικρή;»

«Και η μικρή».

Ο πατέρας μου τότε άφηγε τα βιβλία του και τα τετράδιά του ανοιχτά πάνω στο γραφείο του, φορούσε ένα καθαρό πουκάμισο και το καλό του κοστούμι. Ήταν όμως αμίλητος, νευρικός, θαρρείς και επαναλάμβανε από μέσα του τις ατάκες ενός αναπόφευκτου ρόλου. Η μητέρα μου στο μεταξύ, που κάθε άλλο παρά έτοιμη ήταν, δεν έκανε τίποτε άλλο από το να ελέγχει την εμφάνισή της, τη δική μου, του πατέρα μου, λες και μόνο η κατάλληλη ενδυμασία μπορούσε να εγγυηθεί ότι θα επιστρέφαμε και οι τρεις μας σώοι και αβλαβείς στο σπίτι. Εν ολίγοις, ήταν προφανές ότι κάθε φορά θεωρούσαν πως έπρεπε να προστατεύονται από εκείνο το περιβάλλον και από εκείνους τους ανθρώπους για τους οποίους σ' εμένα, για να μη με αναστατώσουν, δεν έλεγαν τίποτα. Μόνο που εγώ διαισθανόμουν αυτή την αφύσικη νευρικήότητά τους ή μάλλον την ένιωθα, πάντοτε υπήρχε, ήταν ίσως η μοναδική ανάμνηση άγχους σε μια ευτυχισμένη παιδική ηλικία. Αυτό που μου προκαλούσε ανησυχία ήταν τέτοιου είδους φράσεις, μεταξύ άλλων, ειπωμένες σε κάτι ιταλικά που έφταναν στ' αυτιά μου – πώς να το πω– αποσπασματικά:

«Σε παρακαλώ, αν πει κάτι η Βιττόρια, εσύ κάνε ότι δεν την άκουσες».

«Δηλαδή, αν κάνει παλαβομάρες, εγώ θα το βουλώνω;»

«Ναι, να θυμάσαι ότι έχουμε και την Τζοβάννα».

«Εντάξει».

«Μη λες εντάξει και μετά δεν το τηρείς. Μια μικρή προ-

σπάθεια χρειάζεται ολή κι ολή. Μισή ώρα θα μείνουμε και μετά θα γυρίσουμε σπίτι».

Δε θυμόμουν σχεδόν τίποτα από εκείνες τις επισκέψεις. Βουητό, ζέστη, πεταχτά φιλιά στο μέτωπο, φράσεις στα ναπολιτάνικα, δυσωδία που μάλλον αναδίδαμε όλοι από τον φόβο μας. Αυτή η ατμόσφαιρα με έπεισε στο πέρασμα του χρόνου ότι οι συγγενείς του πατέρα μου –κραυγαλέες φιγούρες αποκρουστικής χοντροκοπιάς, κυρίως η θεία Βιττόρια, η πιο μελαψή, η πιο άξεστη– συνιστούσαν έναν κίνδυνο, αν και ήταν δύσκολο να καταλάβω σε τι συνίστατο ο κίνδυνος αυτός. Έπρεπε να θεωρώ επικίνδυνη την περιοχή όπου έμεναν; Ήταν επικίνδυνοι οι παππούδες, οι θείοι, τα ξαδέρφια μου ή μόνο η θεία Βιττόρια; Απ' ό,τι φαίνεται, οι μοναδικοί που το γνώριζαν αυτό ήταν οι γονείς μου και τώρα που ένιωθα την επιτακτική ανάγκη να μάθω τη φύση της θείας μου, τι σόι άνθρωπος ήταν, έπρεπε να απευθυνθώ σ' εκείνους για να βγάλω άκρη. Μα ακόμα κι αν τους ρωτούσα, τι συμπεράσμα θα έβγαζα; Ή θα με ξεφορτώνονταν με κάποια φράση καλόπιστης άρνησης –θέλεις να δεις τη θεία σου, θέλεις να πας σπίτι της, για ποιο λόγο;– ή θα θορυβούνταν και θα προσπαθούσαν να μη βάλουν ποτέ ξανά το όνομά της στο στόμα τους. Κι έτσι σκέφτηκα πως γι' αρχή έπρεπε να βρω μια φωτογραφία της.

4

Εκμεταλλεύτηκα την απουσία τους ένα μεσημέρι που έλειπαν και οι δύο και πήγα να σκαλίσω εκείνο το έπιπλο στο δωμάτιό τους όπου η μητέρα μου φυλούσε τα άλμπουμ με τις

φωτογραφίες του πατέρα μου και τις δικές της. Ήξερα απέξω κι ανακατωτά αυτά τα άλμπουμ, τα είχα ξεφυλλίσει πολλές φορές· εκεί μέσα βρίσκονταν οι μαρτυρίες της σχέσης τους, των σχεδόν δεκατριών χρόνων της ζωής μου. Ήξερα ήδη ότι εκεί μέσα, μυστηριωδώς, υπήρχαν ένα σωρό συγγενείς της μητέρας μου, ελάχιστοι από την πλευρά του πατέρα μου, μα πάνω απ' όλα πως ανάμεσα σ' αυτούς τους λιγιστούς συγγενείς του δε συγκαταλεγόταν η θεία Βιττόρια. Παρ' όλα αυτά θυμόμουν πως κάπου μέσα στο έπιπλο υπήρχε ένα παλιό μεταλλικό κουτί με φύρδη μίγδην στοιβαγμένες φωτογραφίες των γονιών μου έτσι όπως ήταν και οι δύο προτού γνωριστούν. Επειδή τις συγκεκριμένες φωτογραφίες είτε δεν τις είχα δει είτε τις είχα δει στα πεταχτά, πάντα παρέα με τη μητέρα μου, έλπιζα να βρω ανάμεσά τους κάποια φωτογραφία της θείας μου.

Εντόπισα το κουτί στον πάτο του ντουλαπιού, αλλά πρώτα αποφάσισα να ξαναδώ προσεκτικά τα άλμπουμ που έδειχναν τους δυο τους αρραβωνιασμένους, τους δυο τους νιόπαντρους και συνοφρυωμένους εν μέσω μιας γαμήλιας τελετής με λιγιστούς καλεσμένους, τους δυο τους ως ένα ευτυχισμένο ζευγάρι και τέλος εμένα, την κόρη τους, φωτογραφημένη άπειρες φορές από τη γέννησή μου μέχρι σήμερα. Κοίταξα επισταμένως τις φωτογραφίες του γάμου τους. Ο πατέρας μου φορούσε ένα σκουρόχρωμο κοστούμι φανερά τσαλακωμένο και σε κάθε καρέ ήταν κατσοφιασμένος· η μητέρα μου στεκόταν πλάι του χωρίς νυφικό αλλά με ένα εκρού ταγέρ, βέλο στο ίδιο χρώμα και έκφραση αμυδρά συγκινημένη. Μεταξύ των τριάντα ή και λίγο παραπάνω καλεσμένων ήξερα ήδη ότι ήταν και κάποιοι φίλοι τους από το Βόμερο με τους οποίους έκαναν ακόμη παρέα και οι

συγγενείς από το σόι της μητέρας μου, οι καλοί παππούδες του Μουσείου. Τις κοίταξα και τις ξανακοίταξα, ελπίζοντας να εντοπίσω έστω στο φόντο κάποιο πρόσωπο που θα με παρέπεμπε σε μια γυναίκα από την οποία δεν είχα καμία ανάμνηση. Τίποτα. Τότε πήρα το κουτί και έπειτα από πολλές προσπάθειες κατάφερα να το ανοίξω.

Άδειασα το περιεχόμενο στο κρεβάτι, οι φωτογραφίες ήταν όλες ασπρόμαυρες. Όσες είχαν να κάνουν με τη χωριστή τους εφηβεία ήταν εντελώς ανακατεμένες: Η μητέρα μου χαρούμενη, με τους συμμαθητές της, με συνομήλικες φίλες της, στη θάλασσα, στον δρόμο, χαριτωμένη και καλοντυμένη, ήταν ανακατεμένη με τον πατέρα μου σκεφτικό, πάντα μοναχικό, ποτέ σε διακοπές, με παντελόνια ξεχειλωμένα στα γόνατα και μπλούζες με πολύ κοντά μανίκια. Οι φωτογραφίες της παιδικής τους ηλικίας και της προεφηβείας, από την άλλη, ήταν τακτοποιημένες σε δύο φακέλους, έναν με τις φωτογραφίες της οικογένειας της μητέρας μου κι έναν με του πατέρα μου. Ανάμεσα στις τελευταίες –σκέφτηκα– θα πρέπει αναγκαστικά να είναι και η θεία μου κι έτσι βάλθηκα να τις κοιτάζω μία μία. Δεν ήταν πάνω από καμιά εικοσαριά και αυτό που μου έκανε μεμιάς εντύπωση ήταν πως σε τρεις τέσσερις από αυτές τις φωτογραφίες ο πατέρας μου, ο οποίος στις άλλες πόζαρε μωρό, μικρό παιδάκι μαζί με τους γονείς του και συγγενείς που δεν είχα δει ποτέ μου, βρισκόταν όλως περιέργως δίπλα σ' ένα μαύρο παραλληλόγραμμο, σχεδιασμένο με μαρκαδόρο. Δε μου πήρε και πολλή ώρα μέχρι να καταλάβω ότι αυτό το μαύρο ορθογώνιο, αποτυπωμένο με απόλυτη ακρίβεια, ήταν μια δουλειά, μαγιώδης και μυστική, που είχε κάνει ο ίδιος. Τον φαντάστηκα να απομονώνει με τον χάρακα που είχε στο γραφείο του ένα

κομμάτι της φωτογραφίας μέσα σ' εκείνο το γεωμετρικό σχήμα και μετά να περνάει από πάνω τον μαρκαδόρο με ακρίβεια, προσέχοντας να μη βγει από το περιθώριο. Τι λεπτοδουλειά, δεν είχα καμία αμφιβολία: Τα παραλληλόγραμμα μαύριζαν και κάτω από εκείνη τη μαύρη μουτζούρα βρισκόταν η θεία Βιττόρια.

Για αρκετή ώρα δεν ήμουν σίγουρη τι έπρεπε να κάνω. Στο τέλος το αποφάσισα, πήρα ένα μαχαίρι από την κουζίνα κι έξυσα προσεκτικά ένα μικροσκοπικό κομμάτι του ορθογωνίου που είχε καλύψει ο πατέρας μου. Πολύ σύντομα συνειδητοποίησα ότι το μόνο που φαινόταν ήταν το λευκό του χαρτιού. Αγχώθηκα, σταμάτησα. Ήξερα καλά ότι πήγαινα κόντρα στο θέλημα του πατέρα μου και με τρώμαζαν οι πιθανές αντιδράσεις του, που μπορεί να μου στερούσαν στη συνέχεια την αγάπη του. Η αγωνία μου κορυφώθηκε όταν βρήκα στον πάτο του φακέλου τη μοναδική φωτογραφία όπου δεν ήταν ούτε παιδί ούτε έφηβος παρά ένας νέος που, πράγμα σπανιότατο στις φωτογραφίες πριν από τη γνωριμία με τη μητέρα μου, χαμογελούσε. Η φωτογραφία ήταν τραβηγμένη προφίλ, είχε χαρούμενο βλέμμα και κατάλευκα ίσια δόντια. Όμως το χαμόγελο και η χαρά του δεν απευθύνονταν σε κανέναν. Δίπλα του είχε δύο παραλληλόγραμμα, ολόγεια, δύο στήλες μέσα στις οποίες κάποια στιγμή, προφανώς εντελώς διαφορετική από εκείνη την εγκάρδια στιγμή της φωτογραφίας, είχε απομονώσει το σώμα της αδερφής του και ποιος ξέρει και τίνος άλλου.

Προσηλώθηκα για ώρα σ' αυτή τη φωτογραφία. Ο πατέρας μου ήταν στον δρόμο, φορούσε ένα καρό κοντομάνικο πουκάμισο, θα πρέπει να ήταν καλοκαίρι. Πίσω του υπήρχε η είσοδος ενός καταστήματος, το μόνο που φαινόταν από

την επιγραφή του ήταν ένα –ΕΙΟ, αλλά ούτε κι από τη βιτρίνα του μπόρεσα να καταλάβω τι πουλούσε. Δίπλα στη σκούρα κηλίδα υπήρχε ένας κατάλευκος φανοστάτης με έντονο περίγραμμα. Υπήρχαν και σκιές, μακρουλές σκιές, μία από τις οποίες ανήκε προφανώς σε γυναικείο σώμα. Ο πατέρας μου, παρόλο που έσβηγε μετά μανίας τα πρόσωπα που στέκονταν δίπλα του, είχε αφήσει τα ίχνη τους στο πεζοδρόμιο.

Βάλθηκα και πάλι να ξύνω σιγά σιγά το μελάνι από το παραλληλόγραμμο, αλλά σταμάτησα μόλις αντιλήφθηκα ότι και αυτή τη φορά από κάτω φαινόταν μόνο ένα λευκό χρώμα. Περίμενα ένα δυο λεπτά και μετά ξανάρχισα. Δούλευα πολύ σχολαστικά, ένιωθα την ανάσα μου μέσα στη σιγαλιά του σπιτιού. Σταμάτησα μόνο όταν στο σημείο όπου κάποτε θα πρέπει να βρισκόταν το κεφάλι της Βιττόρια, κατάφερα να φέρω στην επιφάνεια μια κηλίδα, άγνωστο αν ήταν υπόλειμμα του μαρκαδόρου ή ένα απειροελάχιστο κομμάτι των χειλιών της.

5

Τα ξαναέβαλα όλα στη θέση τους και κράτησα για τον εαυτό μου την απειλή ότι έμοιαζα με τη μουτζουρωμένη αδερφή του πατέρα μου. Στο μεταξύ, γινόμουν όλο και πιο αφηρημένη και η αρνητικότητα μου για το σχολείο εντεινόταν, κάτι που με τρώμαζε. Κι όμως εγώ ήθελα να ξαναγίνω η καλή μαθήτρια που ήμουν μέχρι και πριν από μερικούς μήνες, ήταν σημαντικό για τους γονείς μου, έφτασα μέχρι το σημείο να σκεφτώ πως αν κατάφερα να ξαναπάρω άριστους βαθμούς, θα ξαναγινόμουν όμορφη και καλό παιδί. Μόνο

που δεν τα κατάφερα, στην τάξη ήμουν απρόσεκτη, στο σπίτι χαζολογούσα μπροστά στον καθρέφτη. Παθιαζόμουν να βλέπω το είδωλό μου στον καθρέφτη. Ήθελα να καταλάβω αν η θεία μου πράγματι αναδυόταν μέσα από το κορμί μου, μα επειδή δεν ήξερα πώς έμοιαζε, στο τέλος κατέληξα να την αναζητώ σε κάθε λεπτομέρειά μου που μαρτυρούσε κάποια αλλαγή. Κι έτσι, χαρακτηριστικά, τα οποία μέχρι πριν από λίγο καιρό δεν τα είχα καν προσέξει, ήταν πλέον εμφανή: τα πυκνά μου φρύδια, τα πολύ μικρά μου μάτια, καστανά και άψυχα, το υπερβολικά ψηλό μου μέτωπο, τα λεπτά μου μαλλιά –καθόλου ωραία ή μάλλον όχι πια ωραία– που κολλούσαν στο κρανίο μου, τα μεγάλα μου αυτιά με τους βαριούς λοβούς, το λεπτό μου άνω χείλος μ’ εκείνο το απαίσιο μουστάκι από πάνω, τα δόντια μου που έμοιαζαν ακόμη νεογιλά, το πεταχτό μου πιγούνι και η μύτη μου, αχ, αυτή η μύτη μου, πώς προεξείχε έτσι άχαρα, πόσο πλακουτσωτή γινόταν σιγά σιγά, πόσο σπηλαιώδεις ήταν οι κόγχες ανάμεσα στο διάφραγμα και τα πτερύγια των ρουθουνιών. Να ήταν άραγε στοιχεία του προσώπου της θείας Βιττόρια ή δικά μου και μόνο δικά μου; Το σώμα μου, αυτός ο μακρύς λαιμός που έμοιαζε έτοιμος να σπάσει σαν ιστός αράχνης, αυτή η ίσια και κοκαλιάρικη πλάτη μου, αυτό το στήθος που εξακολουθούσε να φουσκώνει με τις μαύρες ρόγες του, αυτά τα πόδια σαν κλαράκια που ήταν λες και μου έφταναν ως τις μασχάλες, εγώ ήμουν ή μήπως η εμπροσθοφυλακή της θείας μου, εκείνη σε όλη της τη φρίκη;

Περιεργαζόμουν τον εαυτό μου, παρατηρώντας στο με-
ταξύ τους γονείς μου. Πόσο τυχερή ήμουν, δε θα μπορούσα να έχω καλύτερους. Ήταν πανέμορφοι και αγαπιούνταν από μικροί. Αυτά τα λίγα που ήξερα για τη σχέση τους, μου τα

είχαν διηγηθεί οι ίδιοι, εκείνος ευδιάθετος μεν αλλά με τη συννηθισμένη του αποστασιοποίηση, εκείνη με τρόπο αξιολογίατα συγκινητικό. Ανέκαθεν ένιωθαν τόση χαρά να ασχολούνται ο ένας με τον άλλο, ώστε η απόφαση να κάνουν παιδί ήρθε σχετικά αργά, μιας και είχαν παντρευτεί νεότατοι. Γεννήθηκα όταν η μητέρα μου ήταν τριάντα χρονών και ο πατέρας μου κάτι παραπάνω από τριάντα δύο. Με συνέλαβαν με χίλιες δυο αγωνίες να τους βασανίζουν, εκείνη τις εξέφραζε με φωνές, εκείνος από μέσα του. Η εγκυμοσύνη ήταν δύσκολη, η γέννα –3 Ιουνίου ήταν του 1979– ένα ατελείωτο μαρτύριο, τα πρώτα δύο χρόνια της ζωής μου η τρανταχτή απόδειξη ότι, από τη στιγμή που ήρθα στον κόσμο, η ζωή τους έγινε πιο δύσκολη. Ανήσυχος για το μέλλον, ο πατέρας μου, καθηγητής ιστορίας και φιλοσοφίας στο πιο υψηλό κύρους λύκειο της Νάπολης, ιδιαίτερα γνωστός διανοούμενος της πόλης, αγαπητός από τους μαθητές του στους οποίους δεν αφιέρωνε μόνο τα πρωινά του αλλά και ολόκληρα απογεύματα, αφού από ανάγκη είχε αρχίσει να παραδίδει ιδιαίτερα μαθήματα. Ανήσυχη από την άλλη για το παρόν με τα συνεχή βραδινά κλάματα, τα συγκάματα που μου δημιουργούσαν πληγές, τον πονόκοιλο, τις ανήμερες ιδιοτροπίες μου, η μητέρα μου, που δίδασκε λατινικά και αρχαία ελληνικά σ' ένα λύκειο της πλατείας Κάρλο ΙΙΙ και διόρθωνε ροζ μυθιστορήματα, είχε περάσει μια μακρά κατάνηψη, είχε γίνει κακή καθηγήτρια και πολύ αφηρημένη διορθώτρια. Αυτές ήταν οι σκοτούρες που έφερα στη ζωή τους μόλις γεννήθηκα. Στη συνέχεια όμως, έγινα ένα ήσυχο και υπάκουο παιδί κι εκείνοι σιγά σιγά ξαναβρήκαν τον παλιό τους εαυτό. Είχε παρέλθει πια η εποχή όπου και οι δύο περνούσαν τον καιρό τους προσπαθώντας μάταια να

με κρατήσουν μακριά από καθετί κακό στο οποίο εκτίθενται τα ανθρώπινα πλάσματα. Είχαν βρει μια καινούρια ισορροπία χάρη στην οποία, παρότι η αγάπη τους για μένα ήταν το πρώτο και βασικό τους μέλημα, το δεύτερο ήταν και πάλι οι μελέτες του πατέρα μου και οι δουλειές της μητέρας μου. Τι να πω, λοιπόν; Με αγαπούσαν και τους αγαπούσα. Ο πατέρας μου μου φαινόταν ένας καταπληκτικός άνθρωπος, η μητέρα μου μια εξαιρετικά ευγενική γυναίκα, και οι δύο ήταν οι μοναδικές απτές φιγούρες σ' έναν κατά τ' άλλα περίπλοκο κόσμο.

Μέρος αυτής της περιπλοκότητας ήμουν κι εγώ. Κάποιες στιγμές φανταζόμουν πως μέσα μου διεξαγόταν μια βιαιότατη μάχη ανάμεσα στον πατέρα μου και στην αδερφή του, και ευχόμουν να νικήσει εκείνος. Η Βιττόρια βέβαια –συλλογιζόμουν– είχε ήδη επικρατήσει μία φορά, τη στιγμή της γέννησής μου, δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι για κάποιον καιρό ήμουν ένα ανυπόφορο παιδί· όμως στη συνέχεια –σχεφτόμουν ανακουφισμένη– έγινα καλή, πράγμα που σημαίνει ότι μπορώ να τη διώξω μακριά μου. Κάπως έτσι προσπαθούσα να ηρεμήσω και για να νιώσω δυνατή, πάσχιζα να αναγνωρίσω στον εαυτό μου τους γονείς μου. Όμως ιδίως τα βράδια, προτού πέσω για ύπνο, κοιταζόμουν για πολλοστή φορά στον καθρέφτη κι είχα την αίσθηση ότι τους είχα χάσει εδώ και καιρό. Το πρόσωπό μου θα έπρεπε να συνοφίξει και τους δύο μαζί όσο καλύτερα γινόταν, μόνο που τελικά από μέσα μου έβγαине η φάτσα της Βιττόρια. Θα έπρεπε να είχα μια ευτυχισμένη ζωή, μόνο που τελικά μόλις τότε ξεκινούσε μια εποχή δυστυχίας, χωρίς τη χαρά να νιώθω όπως είχαν νιώσει ή ένιωθαν ακόμη εκείνοι.

Κάποια στιγμή προσπάθησα να καταλάβω αν οι δύο αδερφές, η Άντζελα και η Ίντα, οι πιο έμπιστες φίλες μου, είχαν αντιληφθεί ότι χειρότερου και αν ιδίως η Άντζελα, που ήταν συνομήλική μου (η Ίντα ήταν δυο χρόνια μικρότερη), άλλαζε κι εκείνη προς το χειρότερο. Είχα ανάγκη από ένα βλέμμα που θα με αξιολογούσε και είχα την αίσθηση ότι μπορούσα να βασίζομαι σ' εκείνες. Είχαμε μεγαλώσει με τον ίδιο τρόπο, με γονείς που ήταν φίλοι από δεκαετίες και είχαν τις ίδιες απόψεις. Για παράδειγμα, και οι τρεις μας δεν είχαμε βαφτιστεί, και οι τρεις μας δεν είχαμε ιδέα από προσευχές, και οι τρεις μας είχαμε ενημερωθεί κάπως πρώιμα για τη λειτουργία του οργανισμού μας (από εικονογραφημένα βιβλία, διδακτικά βίντεο και κινούμενα σχέδια), και οι τρεις μας ξέραμε ότι έπρεπε να νιώθουμε περήφανες που είχαμε γεννηθεί γυναίκες, και οι τρεις μας πήγαμε στην πρώτη δημοτικού όχι στα έξι αλλά στα πέντε μας, και οι τρεις μας φερόμασταν πάντα με συνετό τρόπο, και οι τρεις μας είχαμε μες στο μυαλό μας έναν πυκνογραμμένο κατάλογο από χρήσιμες συμβουλές για να αντιμετωπίζουμε τις παγίδες της Νάπολης και του κόσμου, και οι τρεις μας μπορούσαμε να απευθυνόμαστε στους γονείς μας ανά πάσα ώρα και στιγμή για να ικανοποιούμε την περιέργειά μας, και οι τρεις μας διαβάζαμε πολύ, και οι τρεις μας τέλος περιφρονούσαμε με σοφία τον καταναλωτισμό και το γούστο των κοριτσιών της ηλικίας μας αν και, με την παρότρυνση των ίδιων μας των καθηγητών, ήμασταν πολύ καλά ενημερωμένες σε θέματα μουσικής, κινηματογράφου, τηλεοπτικών προγραμμάτων, τραγουδιστών, ηθοποιών και στα κρυφά θέλα-

με να γίνουμε διάσημες σταρ, με εντυπωσιακούς συντρόφους με τους οποίους θα ανταλλάσσαμε καυτά φιλιά με την ήβη μας να αγγίζει τη δική τους. Η φιλιά μου με την Άντζελα ήταν σαφώς πιο στενή, η Ίντα ήταν η μικρή της παρέας, αλλά η αλήθεια είναι ότι μας εξέπληττε, διάβαζε περισσότερο από εμάς κι έγραφε ποιήματα και διηγήματα. Απ' όσο θυμάμαι, μεταξύ μας δεν υπήρχαν διενέξεις, αλλά ακόμη κι αν προέκυπταν, ήμασταν πάντα ειλικρινείς η μία με την άλλη και φιλιώναμε ξανά. Επειδή τις θεωρούσα, λοιπόν, αξιόπιστους μάρτυρες, τις ρώτησα μια δυο φορές πολύ προσεκτικά. Εκείνες όμως δεν είχαν να μου πουν κάτι δυσάρεστο, απεναντίας έδειχναν να με εκτιμούν πολύ κι εγώ από τη μεριά μου τις έβρισκα όλο και πιο χαριτωμένες. Είχαν σωστές αναλογίες, σμιλεμένες με τέτοια σπουδή, ώστε και μόνο που τις έβλεπα ένιωθα την ανάγκη της θέρμης τους και τις αγκάλιαζα και τις φιλούσα θαρρείς και ήθελα να γίνουν ένα μ' εμένα. Μα ένα βράδυ που με είχε πιάσει κατάθλιψη, έτυχε να έρθουν για δείπνο στο σπίτι μας στη Σαν Τζάκομο ντέι Κάπρι μαζί με τους γονείς τους και τα πράγματα περιπλέχθηκαν. Δεν είχα καλή διάθεση. Ένιωθα εκτός τόπου, νωθρή, αδύναμη, ωχρή, χοντροκομμένη σε κάθε λέξη ή κίνηση και γι' αυτό έτοιμη να αδράξω τον οποιοδήποτε υπαινιγμό για το πόσο είχα χειροτερέψει, ακόμα κι όταν δεν υπήρχε. Η Ίντα για παράδειγμα με ρώτησε, δείχνοντας τα παπούτσια μου:

«Καινούρια είναι;»

«Όχι, τα έχω εδώ και καιρό».

«Δεν τα θυμάμαι».

«Έχουν κάτι που δε σ' αρέσει;»

«Όχι, τίποτα».

«Για να τα πρόσεξες τώρα, πάει να πει ότι τώρα κάτι δε σ' αρέσει».

«Όχι, καλέ».

«Έχω πολύ αδύνατα πόδια;»

Συνεχίσαμε έτσι για λίγο, εκείνες να με διαβεβαιώνουν ότι δε συμβαίνει τίποτα, εγώ να περνάω από κόσκινο τις διαβεβαιώσεις τους για να καταλάβω αν το έλεγαν στα σοβαρά ή αν πίσω από τους καλούς τους τρόπους έκρουβαν την άσχημη εντύπωση που τους είχα κάνει. Η μητέρα μου παρενέβη με το υποτονικό της ύφος λέγοντας: Τζοβάννα, σταμάτα, δεν έχεις αδύνατα πόδια, κι εγώ ντράπηκα, σώπασα, ενώ η Κοστάντσα, η μητέρα της Άντζελα και της Ίντα, μου επεσήμανε: έχεις υπέροχους αστραγάλους, και ο Μαριάνο, ο πατέρας τους, αναφωνούσε γελώντας: και τέλεια μπουτάκια, θα ήταν νοστιμότατα στον φούρνο με πατάτες. Δε σταμάτησε εκεί, συνέχισε να με κοροϊδεύει, αστειευόταν συνέχεια, ήταν από αυτούς τους τύπους που νομίζουν ότι μπορούν να ευθυμούν τους πάντες ακόμα και σε μια κηδεία.

«Τι έπαθε σήμερα αυτό το κορίτσι;»

Κούνησα το κεφάλι σαν να του έλεγα ότι δεν είχα τίποτα και προσπάθησα να του χαμογελάσω αλλά δεν τα κατάφερα, τα αστεία του μου δημιουργούσαν εκνευρισμό.

«Τι ωραία μαλλιά, από τι είναι, από ψάθινη σκούπα;»

Έκανα νόημα πως όχι, και αυτή τη φορά δεν κατάφερα να κρύψω την ενόχλησή μου, μου συμπεριφερόταν λες και ήμουν ακόμη έξι χρονών.

«Κομπλιμέντο είναι αυτό, γλυκιά μου. Οι ψάθινες σκούπες φτιάχνονται από το σόργο, ένα παχουλό φυτό, λίγο πράσινο, λίγο κόκκινο και λίγο μαύρο».

Ξεφύσησα βλοσυρή:

«Εγώ δεν είμαι ούτε παχουλιά, ούτε πράσινη, ούτε κόκκινη, ούτε μαύρη».

Με κοίταξε σαστισμένος, χαμογέλασε και στράφηκε στις κόρες του.

«Τι έπαθε η Τζοβάννα κι είναι τόσο στρουφνή σήμερα;»

Είπα ακόμα πιο βλοσυρή:

«Δεν είμαι στρουφνή».

«Στρουφνός δεν είναι βρισιά, είναι η εκδήλωση μιας ψυχικής κατάστασης. Ξέρεις τι σημαίνει;»

Σώπασα. Στράφηκε και πάλι στις κόρες του παριστάνοντας τον απελπισμένο:

«Δεν ξέρει. Ίντα, για πες της το εσύ».

Η Ίντα μού είπε με βαριά καρδιά:

«Ότι είσαι στραβομουτσουνιασμένη. Κι εμένα μου το λέει αυτό».

Ο Μαριάνο ήταν τέτοιος άνθρωπος. Με τον πατέρα μου γνωρίζονταν από την εποχή του πανεπιστημίου κι επειδή δεν είχαν σταματήσει ποτέ να κάνουν παρέα, ήταν ανέκαθεν παρών στη ζωή μου. Κάπως στρουμπουλός, εντελώς φαλακρός, με γαλανά μάτια, από μικρή μου είχε κάνει εντύπωση με το εξαιρετικά χλωμό και κάπως φουσκωτό του πρόσωπο. Όποτε ερχόταν σπίτι μας, κάτι που συνέβαινε πολύ συχνά, μιλούσε με τις ώρες με τον φίλο του βάζοντας σε κάθε του φράση μια δόση δηκτικής δυσαρέσκειας που με εκνεύριζε. Δίδασκε ιστορία στο πανεπιστήμιο και ήταν μόνιμος συνεργάτης ενός σημαντικού περιοδικού της Νάπολης. Εκείνος και ο μπαμπάς κουβέντιαζαν διαρκώς και παρόλο που εμείς τα τρία κορίτσια δεν πολυκαταλαβαίναμε τι έλεγαν, είχαμε μεγαλώσει με την αίσθηση ότι είχαν αναλάβει κάποιο πολύ δύσκολο καθήκον που απαιτούσε μελέτη και συγκέντρωση.

Ο Μαριάνο όμως δε μελετούσε απλώς νυχθημερόν όπως ο πατέρας μου, εκείνος καταφερόταν ακόμη και φωνάζοντας κατά ένα σωρό εχθρών –ανθρώπους από τη Νάπολη, τη Ρώμη και άλλες πόλεις– που ήθελαν να φέρουν και στους δυο τους προσκόμματα για να μη κάνουν σωστά τη δουλειά τους. Η Άντζελα, η Ίντα κι εγώ, αν και δεν μπορούσαμε να πάρουμε θέση, νιώθαμε πάντα με το μέρος των γονιών μας και εναντίον όσων ήθελαν το κακό τους. Ωστόσο, σε τελική ανάλυση, από τότε που ήμασταν μικρές αυτό που μας ενδιέφερε όποτε κουβέντιαζαν ήταν μόνο οι κακές λέξεις που ξεστόμιζε ο Μαριάνο στα ναπολιτάνικα για κάποια τότε διάσημα πρόσωπα. Αυτό συνέβαινε επειδή και στις τρεις μας –κυρίως σ’ εμένα– απαγορευόταν να λέμε βρισιές, και γενικότερα να λέμε έστω και μία συλλαβή σε διάλεκτο. Μάταιη απαγόρευση. Οι γονείς μας, που δε μας απαγόρευαν ποτέ τίποτα, ακόμη και όταν μας απαγόρευαν κάτι ήταν επιεικείς. Έτσι, χαμηλόφωνα, στ’ αστεία, επαναλαμβάναμε μεταξύ μας τα ονοματεπώνυμα των εχθρών του Μαριάνο συνοδευοντάς τα με τα αισχρά κοσμητικά επίθετα που είχαμε κρυφακούσει. Μα ενώ η Άντζελα και η Ίντα έβρισκαν απλώς διασκεδαστικό αυτό το λεξιλόγιο του πατέρα τους, εγώ δεν μπορούσα να το διαχωρίσω από αυτή την αίσθηση κακοήθειας που άφηνε μέσα μου.

Δεν υπήρχε άραγε πάντα κάτι το κακόβουλο στ’ αστεία του; Το ίδιο δεν ίσχυε κι εκείνο το βράδυ; Ήμουν εγώ στρυφνή, στραβομουτσουιασμένη, ήμουν εγώ σαν φάθινη σκούπα; Ο Μαριάνο έκανε απλώς χιούμορ ή μήπως κάνοντας χιούμορ είχε πει στυγνά την αλήθεια; Καθίσαμε στο τραπέζι. Οι μεγάλοι έπιασαν μια ανιαρή κουβέντα για κάτι φίλους τους που σχεδίαζαν να μετακομίσουν στη Ρώμη, εμείς πλήτταμε

αμίλητες με την ελπίδα ότι το δείπνο θα τελείωνε γρήγορα και θα πηγαίναμε να κλειστούμε στο δωμάτιό μου. Όλη την ώρα είχα την εντύπωση ότι ο πατέρας μου δε γελούσε ποτέ, η μητέρα μου μόλις και μετά βίας χαμογελούσε, ο Μαριάνο γελούσε πολύ και η Κοστάντσα, η γυναίκα του, όχι και τόσο πολύ αλλά με την ψυχή της. Πολύ πιθανόν να μην το διασκέδαζαν όπως οι γονείς της Άντζελα και της Ίντα, επειδή τους είχα στεναχωρήσει. Οι φίλοι τους ήταν ευχαριστημένοι με τις κόρες τους, ενώ οι δικοί μου είχαν πάψει πια. Ήμουν στρυφνή, στρυφνή, στρυφνή, και μόνο που με έβλεπαν στο τραπέζι τούς χαλούσα το κέφι. Πόσο σοβαρή ήταν η μητέρα μου και πόσο όμορφη κι ευτυχισμένη η μητέρα της Άντζελα και της Ίντα. Ο πατέρας μου τώρα της έβαζε κρασί και της απηύθυνε, ευγενικά απόμακρος, τον λόγο. Η Κοστάντσα δίδασκε ιταλικά και λατινικά, οι ζάμπλουτοι γονείς της της είχαν προσφέρει εξαιρετικές σπουδές. Ήταν τέτοια η φινέτσα της, που κάποιες φορές η μητέρα μου μάλλον την περιεργαζόταν για να τη μιμηθεί, πράγμα που έκανα κι εγώ εντελώς ασυναίσθητα. Πώς ήταν δυνατόν μια τέτοια γυναίκα να είχε διαλέξει έναν άντρα σαν τον Μαριάνο; Η λάμψη των στολιδιών της, τα χρώματα των ρούχων της που έπεφταν πάντα όμορφα επάνω της με θάμπωναν. Την προηγούμενη νύχτα μάλιστα την είχα δει στον ύπνο μου να μου γλείφει αγαπησιαίρικα το αυτί με την άκρη της γλώσσας της σαν γάτα. Και το όνειρο αυτό ήταν για μένα σαν βάλσαμο, μια φυσική ευεξία που για μερικές ώρες, μέχρι να ξυπνήσω, με έκανε να νιώθω ασφαλής.

Τώρα, καθισμένη στο τραπέζι πλάι της, ευχόμουν η θετική της αύρα να διώξει μακριά από το μυαλό μου τα λόγια του άντρα της. Απεναντίας όμως έμειναν εκεί σε όλη τη διάρκεια

του δείπνου –τα μαλλιά μου είναι σαν φάθινη σκούπα, έχω στρυφνή φάτσα– εντείνοντας τη νευρικότητά μου. Αμφιταλαντευόμενι διαρκώς ανάμεσα στη λαχτάρα μου να το διασκεδάσω ψιθυρίζοντας διάφορες πρόστυχες φράσεις στο αυτί της Άντζελα και σε μια κακοδιαθεσία που δεν έλεγε να φύγει. Μόλις τελειώσαμε το γλυκό μας, αφήσαμε τους γονείς μας να συνεχίσουν την κουβέντα τους και κλειστήκαμε στο δωμάτιό μου. Εκεί, χωρίς περιστροφές, ρώτησα την Ίντα:

«Είμαι στραβομουτσουιασμένη; Πιστεύετε ότι έχω αρχίσει να ασχημαίνω;»

Κοιτάχτηκαν και απάντησαν σχεδόν εν χορώ:

«Όχι βέβαια».

«Πείτε μου την αλήθεια».

Συνειδητοποίησα ότι δίσταζαν, ώσπου η Άντζελα αποφάσισε να μου πει:

«Λιγάκι, αλλά όχι φυσιολογικά».

«Φυσιολογικά είσαι όμορφη» τόνισε η Ίντα «έχεις όμως και μια δόση ασχήμιας επειδή είσαι ανήσυχη».

Η Άντζελα μου έσκασε ένα φιλί και μου είπε:

«Μου συμβαίνει κι εμένα. Όταν νιώθω ανήσυχη, ασχημαίνω, αλλά μετά μου περνάει».

7

Αυτή η συσχέτιση ανησυχίας και ασχήμιας εντελώς απροσδόκητα με ανακούφισε. Υπάρχει ένα είδος ασχήμιας που εξαρτάται από το άγχος –είχαν πει η Άντζελα και η Ίντα– κι όταν περάσει αυτό το άγχος, ξαναγίνεσαι όμορφη. Ήθελα να το πιστέψω κι έβαζα τα δυνατά μου να περνάω ξέγνοιαστα

τις μέρες μου. Όμως το να υποβάλλω τον εαυτό μου σ' ένα καθεστώς γαλήνης δεν είχε τελικά κανένα αποτέλεσμα, το μυαλό μου ξαφνικά θόλωνε και αυτή η έμμονη ιδέα ξανάρχιζε. Μέσα μου φούντωσε ένα αίσθημα αντιπάθειας για τα πάντα κι ήταν δύσκολο να το καταπνίξω προσποιούμενη την καλοσυνάτη. Πολύ σύντομα κατέληξα στο συμπέρασμα ότι η ανησυχία μου αυτή διόλου περαστική ήταν, πολύ πιθανόν να μην ήταν καν ανησυχία αλλά ένα άσχημο συναίσθημα που κυλούσε στις φλέβες μου.

Δεν είναι ότι η Άντζελα και η Ίντα μού είχαν πει ψέματα, δε θα το έκαναν ποτέ, είχαμε μεγαλώσει μαθημένες να μη λέμε ποτέ ψέματα. Εκείνες, μ' αυτόν τον συσχετισμό ασχήμιας και άγχους, πολύ πιθανόν να μιλούσαν για τον εαυτό τους, για την εμπειρία τους, χρησιμοποιώντας τις λέξεις με τις οποίες ο Μαριάνο –στο μυαλό μας υπήρχαν πάρα πολλές έννοιες που είχαμε ξεσηκώσει από τους γονείς μας– τις είχε καθησυχάσει κάποια στιγμή. Μόνο που η Άντζελα και η Ίντα δεν ήταν εγώ. Η Άντζελα και η Ίντα δεν είχαν στην οικογένειά τους μια θεία Βιττόρια για την οποία ο πατέρας τους –ο πατέρας τους– είχε πει ότι έβλεπε τη φάτσα της στις κόρες του. Άξαφνα, ένα πρωί στο σχολείο, ένιωσα πως δε θα γινόμουν ποτέ όπως με ήθελαν οι γονείς μου και ο σκληρόκαρδος Μαριάνο θα το καταλάβαινε και οι φίλες μου θα έβρισκαν άλλες φίλες πιο κατάλληλες για εκείνες κι εγώ θα έμενα μόνη.

Μ' έπιασε κατάθλιψη, τις επόμενες μέρες η κακοδιαθεσία μου φούντωσε, το μοναδικό πράγμα που μου χάριζε ανακούφιση ήταν να χαϊδεύομαι διαρκώς ανάμεσα στα πόδια για να ζαλίζομαι από ηδονή. Μα πόσο ταπεινωτικό ήταν το να ξεχνιέμαι μ' αυτόν τον τρόπο, μετά ήμουν ακόμη πιο

βαρύθυμη από πριν, ενίοτε και αηδιασμένη. Θυμόμουν με ευχαρίστηση τα παιχνίδια με την Άντζελα στον καναπέ του σπιτιού μου, όταν μπροστά από την ανοιχτή τηλεόραση ξαπλώναμε η μία αντίκρυ από την άλλη με τα πόδια μας πλεγμένα μεταξύ τους και χωρίς καμία διαπραγματεύση, σιωπηλά, βάζαμε μία κούκλα ανάμεσα στον καβάλο του εσώρουχού μου και του δικού της κι ύστερα τριβόμασταν, συστρεφόμασταν ανενόχλητες, πιέζοντας δυνατά μεταξύ μας την κούκλα που έμοιαζε ολοζώντανη κι ευτυχής. Άλλες εποχές· τώρα πια η ηδονή δε μου φαινόταν ένα ευχάριστο παιχνίδι. Ύστερα γινόμουν μούσκεμα στον ιδρώτα, ένιωθα όλο και πιο δύσμορφη. Τόσο δύσμορφη, που μέρα με τη μέρα μού ξανάρθε η μανία να κοιτάζω το πρόσωπό μου και να κάθομαι με τις ώρες, με ακόμη μεγαλύτερη λύσσα, μπροστά στον καθρέφτη.

Η υπόθεση είχε μια αναπάντεχη εξέλιξη. Με το να αντικρίζω αυτό που μου φαινόταν προβληματικό, μου γεννήθηκε η επιθυμία να το φροντίσω. Περιεργαζόμουν τα χαρακτηριστικά μου και σκεφτόμουν τεντώνοντας το πρόσωπό μου: να, το μόνο που χρειάζομαι είναι μια τέτοια μύτη, τέτοια μάτια, τέτοια αυτιά, και θα είμαι τέλεια. Ήταν μικρές παρεμβάσεις που με μελαγχολούσαν, με μαλάκωναν. Κακομοίρα, σκεφτόμουν, πόσο άτυχη είσαι! Κι ένιωθα τέτοια παραφορά για την ίδια μου την εικόνα, που μια φορά έφτασα στο σημείο να με φιλήσω στο στόμα, τη στιγμή μάλιστα που σκεφτόμουν πως δεν υπήρχε περίπτωση να με φιλήσει κανείς, ποτέ. Και έτσι άρχισα να αντιδρώ. Σιγά σιγά, από την παραζάλη μέσα στην οποία ζούσα περιεργαζόμενη τον εαυτό μου, πέρασα στην ανάγκη μου να διορθώσω τις ατέλειές μου σάμπως ήμουν ένα κομμάτι κάποιου καλής ποιότητας υλικού που το είχε καταστρέψει ένας αδέξιος μάστορας. Ήμουν εγώ

—όποια κι αν ήμουν— κι έπρεπε να ασχοληθώ μ' αυτό το πρόσωπο, μ' αυτό το σώμα, μ' αυτές τις σκέψεις.

Μια Κυριακή πρωί προσπάθησα να τα βελτιώσω όλα με το μακιγιάζ της μητέρας μου. Μόλις όμως εμφανίστηκε εκείνη στο δωμάτιό μου, μου είπε γελώντας: μοιάζεις με αποκριάτικη μάσκα, πρέπει να το κάνεις καλύτερα. Δε διαμαρτυρήθηκα, δεν πήρα αμυντική στάση, απλώς τη ρώτησα όσο πιο γλυκομίλητα γινόταν:

«Θα με μάθεις να βάφομαι όπως βάφεσαι εσύ;»

«Κάθε πρόσωπο έχει το δικό του μακιγιάζ».

«Εγώ θέλω να 'μαι σαν εσένα».

Κολακεύτηκε, μου έκανε κάμποσα κομπλιμέντα και βάλθηκε να με βάφει πολύ προσεκτικά. Περάσαμε πολύ όμορφα, τι αστεία που κάναμε, τι γέλια. Ήταν κατά κανόνα χαμηλών τόνων άνθρωπος, πολύ συγκρατημένη, αλλά μ' εμένα—μόνο μ' εμένα—έτοιμη να ξαναγίνει παιδί.

Κάποια στιγμή εμφανίστηκε ο πατέρας μου με τις εφημερίδες του, μας βρήκε να παίζουμε έτσι και το ευχαριστήθηκε.

«Τι όμορφες που είστε» είπε.

«Αλήθεια;» τον ρώτησα.

«Φυσικά, δεν έχω ξαναδεί πιο λαμπερές γυναίκες».

Και πήγε να κλειστεί στο δωμάτιό του· τις Κυριακές διάβαζε εφημερίδες και μετά μελετούσε. Μα μόλις εγώ και η μητέρα μου μείναμε μόνες, εκείνη, θαρρείς και το πέρασμα εκείνων των λεπτών ήταν κάτι σαν σινιάλο, ρώτησε με την πάντα κάπως κουρασμένη της φωνή, που έμοιαζε να μη γνωρίζει ούτε εκνευρισμό ούτε φόβο:

«Πώς και κοίταξες το κουτί με τις φωτογραφίες;»

Σιωπή. Το είχε καταλάβει, λοιπόν, ότι είχα ψαχουλέψει

τα πράγματά της. Είχε καταλάβει ότι είχα προσπαθήσει να αφαιρέσω τη μαυρίλα του μαρκαδόρου. Εδώ και πόσο καιρός; Δεν κατάφερα να μην κλάψω, παρόλο που προέβαλα αντίσταση στα δάκρυά μου με όλη μου τη δύναμη. Μαμά, είπα με λυγμούς, ήθελα, πίστευα, νόμιζα – αλλά δεν κατάφερα να πω το παραμικρό γι' αυτό που ήθελα, πίστευα, νόμιζα. Κουνούσα τα χέρια μου με δάκρυα, μ' ένα σωρό δάκρυα στα μάτια, κι εκείνη δεν μπορούσε να με ηρεμήσει, απεναντίας μόλις έκανε να πει μια κουβέντα, χαμογελώντας με κατανόηση –δε χρειάζεται να κλαις, αρκεί να ρωτήσεις εμένα ή τον μπαμπά, άλλωστε μπορείς να βλέπεις όποτε θέλεις τις φωτογραφίες, γιατί κλαις, ηρέμησε– εγώ έκλαιγα με περισσότερα αναφιλητά. Στο τέλος μ' έπιασε από το χέρι και μου το είπε μόνη της, ψύχραιμη:

«Τι έφαχνες να βρεις; Φωτογραφίες της θείας Βιττόρια;»

8

Και τότε κατάλαβα ότι οι γονείς μου είχαν συνειδητοποιήσει πως είχα ακούσει τα λόγια τους. Θα πρέπει να το είχαν συζητήσει εκτενώς, ίσως να είχαν ζητήσει και τη συμβουλή των φίλων τους. Σίγουρα πάντως ο πατέρας μου είχε στεναχωρηθεί πολύ και κατά πάσα πιθανότητα είχε εξουσιοδοτήσει τη μητέρα μου να με πείσει ότι η φράση που είχα ακούσει σήμαινε κάτι διαφορετικό από αυτό που μπορεί να με είχε πληγώσει. Δε χωρούσε αμφιβολία πως έτσι είχαν τα πράγματα, η φωνή της μητέρας μου ήταν πολύ αποτελεσματική όποτε επιχειρούσε να μπαλώσει καταστάσεις. Εκείνη δεν ξεσπούσε ποτέ από οργή, ούτε καν από εκνευρισμό. Όταν

για παράδειγμα η Κοστάντσα την κορόιδευε για όλο αυτόν τον χρόνο που σπαταλούσε για να προετοιμάσει τα μαθήματα, να διορθώσει τα δοκίμια με τις δακρύβρεχτες ιστορίες και κάποιες φορές μάλιστα να ξαναγράψει ολόκληρες σελίδες από την αρχή, εκείνη ανταπαντούσε πάντα μειλίχια, με μια τέτοια σαφήνεια που δεν είχε ίχνος σκληρότητας. Ακόμη κι εκείνες τις φορές που της έλεγε: Κοστάντσα, εσύ δεν έχεις ανάγκη από χρήματα και μπορείς να κάνεις ό,τι θέλεις, εγώ όμως πρέπει να ιδρώνω στη δουλειά. Το έκανε με λίγα λόγια, ανώδυνα, χωρίς καμία κακεντρέχεια. Οπότε ποιος άλλος θα μπορούσε να αποκαταστήσει καλύτερα αυτή την παρεξήγηση από κείνη; Αφού ηρέμησα, είπε με τη χαρακτηριστική φωνή της: εμείς σ' αγαπάμε, και το επανέλαβε μια δυο φορές. Κι ύστερα άρχισε να μου μιλάει για κάτι που δε μου είχε αναφέρει ποτέ ξανά. Είπε πως και εκείνη και ο πατέρας μου είχαν θυσιαστεί για να γίνουν αυτό που έγιναν. Σιγοφιθύρισε: δεν παραπονιέμαι, οι γονείς μου μου έδωσαν ό,τι μπορούσαν, ξέρεις πόσο ευγενικοί και τρυφεροί ήταν, αυτό το σπίτι το αγοράσαμε με τη δική τους βοήθεια· όμως τα παιδικά χρόνια του πατέρα σου, η εφηβεία του, η νιότη του ήταν πάρα πολύ δύσκολα, γιατί δεν είχε απολύτως τίποτα, κι ήταν λες και αναγκάστηκε ν' ανέβει μόνος του ολόκληρο βουνό και μάλιστα ξυπόλυτος, αλλά δεν έφτανε αυτό, ποτέ δε φτάνει, πάντα κάποια θύελλα σε ρίχνει κάτω και δώσ' του πάλι απ' την αρχή. Ώσπου έφτασε επιτέλους στη Βιττόρια και μου αποκάλυψε πως, ούτε λίγο ούτε πολύ, η θύελλα που ήθελε να πετάξει τον πατέρα μου από το βουνό ήταν εκείνη.

«Η θεία;»

«Ναι. Η αδερφή του πατέρα σου είναι μια ζηλόφθονη

γυναίκα. Όχι ζηλόφθονη όπως μπορεί να είναι οποιοσδήποτε, αλλά μ' έναν πολύ άσχημο τρόπο».

«Τι έκανε;»

«Τα πάντα. Το χειρότερο απ' όλα όμως είναι ότι δεν ήθελε να δεχτεί την επιτυχία του πατέρα σου».

«Δηλαδή;»

«Το πώς τα κατάφερε στη ζωή του. Το πώς έβαλε τα δυνατά του στο σχολείο και το πανεπιστήμιο. Την ευφυΐα του. Ό,τι έχτισε. Το πτυχίο του. Τη δουλειά του, τον γάμο μας, τις μελέτες του, την εκτίμηση με την οποία τον περιβάλλει ο κόσμος, τους φίλους μας, εσένα».

«Κι εμένα;»

«Ναι. Δεν υπάρχει τίποτα και κανένας που για τη Βιττόρια δεν αποτελεί προσωπική προσβολή. Αυτό όμως που την πειράζει περισσότερο είναι η ύπαρξη του πατέρα σου».

«Τι δουλειά κάνει;»

«Ύπηρετρια είναι, τι δουλειά θέλεις να κάνει όταν σταμάτησε το σχολείο στην πέμπτη δημοτικού; Δεν είναι κακό να δουλεύεις υπηρέτης, ξέρεις τι καλός άνθρωπος είναι η κυρία που βοηθάει την Κοστάντσα στις δουλειές του σπιτιού. Το πρόβλημα είναι ότι και γι' αυτό ρίχνει την ευθύνη στον πατέρα σου».

«Γιατί;»

«Δεν υπάρχει γιατί. Ειδικά αν σκεφτείς ότι ο πατέρας σου την έσωσε. Θα μπορούσε να ήταν σε χειρότερη κατάσταση. Είχε ερωτευτεί έναν παντρεμένο που είχε ήδη τρία παιδιά, έναν παλιάνθρωπο. Ε, ο πατέρας σου λοιπόν, ως ο μεγάλος της αδερφός, μπήκε στη μέση. Εκείνη όμως έβαλε και αυτό στον κατάλογο με τα πράγματα που δεν του συγχώρεσε ποτέ».